

PRIMITIVNÍ PRAVOPIS

první zapsaná česká věta – transliterace:

Paue| dal |ge| t |plo| couci|h| zemu| Wlah| dalge| t |dola| |zemu| bogu|
i| suiatemu| |cepanu| |eduema| du| |nicoma| boguceu| a| |edlatu|

tanskripce:

Pavel dal jest Ploškovicích zem' u, Vlach dal jest Dolas zem' u bogu i
sv' atému Ščepánu se dvěma dušníkoma, Bogučejú a Sedlatú.

Dolas – lok. od Dolany

lat.	č.
c	[k, c, č]
h	[h, ch]
u	[u, v]

SPISOVNÝ JAZYK VE 14. STOLETÍ

Německy psaná literatura

- dvůr Václava II.

střhn. *minne* = „dvorská láska“

minnesäng/ -sang = „dvorská lyrika“

minnesänger = „potulný německý básník“

Ulrich von Etzenbach

Heinrich von Meißen = Frauenlob - lyrik

Heinrich Cluzenêre (Klausner) –epik

Václav II. – 3 německé básně

Stsl. literatura - Emauzský klášter

hlaholské opisy českých textů: Česká bible hlaholská, Pasionál,
Comestor

Latinsky psaná literatura

historické práce - Chronicon Aulae Regiae (Zbraslavská kronika)

legendy: Legenda aurea Jakuba de Voragine

makarónská poezie

žakovská žebavá píseň:

Carmen prestet deus celi

Necht' nebeský Bůh propůjčí
hlas skládání

Famem, sitim sepe passi
propili jsme kukly s pasy
pre grandi penuria;
dominante nobis siti
takměř nejsme nikdy syti,
patimur crudelia.

Často trpíce hladem i žízní

pro velikou nouzi;
žijíce pod vládou žízně

trpíme krutým údělem.

Sacra nam finita missa
prázdna jest vždy naše mísa,
horrent hoc precordia;
residentes sepe soli,
jedli bychom i bez soli
tristes pre inopia.

Nyní, když skončila svatá mše

tím trnou naše útroby,
přebývajíce zhusta v opuštěnosti

smutni nedostatkem.

Literatura česky psaná

Světská lyrika

Dřevo se listem odievá

7a7a 7b7b/ 7c7c 7d7d / 7e7e 7f7f

Dřevo se listem odievá, slaviček v keřku spievá. Máji, žaluji tobě a méčě* srdce ve mdlobě. Zvolil sem sobě milú, ta tře mé srdce pilú. Pila hřeže, ach bolí, a tvójt' budu, kdet' sem koli. Srdéčko, divím se tobě, že nechceš dbáci* o sobě. Tvá radost, veselé hyne pro tu beze jmene. Ačt' bych já ji zmenoval, mnohýt' by mě štrafoval* a řka: „Proč ty tak slúžiš? Čemu se milostí chlubíš?“ Neustavičný milovník jako u cesty hřeplik*: K čemu se koli pričíní, a tomu všemu uškodí. Ktoť sem, tenž nosímt' pilu: ját' mám najkrašší milú, tét' nikomu nepoviem, sámt' ji s mým srdéccem viem. Viera vieře pomáhá: kdet' sú dva sobě věrna – on jí a ona jemu -, nepoviedaj třeciemu. * Mnohýt' se rád honosí,	* mé * dbáti * potrestal, vytrestal *bodlák *třetímu

ten tajemství pronosí. Ach naň, zlýt' obyčejť jmá!, nepřejtež mu, ktoť jej zná. Poniž on vás tak hanie, prosímť vás, panny i panie, přezdiec jemu: „Ruší nás,“ vyščěrčmež* jeho pryč od nás!	* vystrčme

Epika

● legenda o svaté Kateřině

Ducha svatého rožzenie v jejie srdéčku hoříeše. Protož kakž* hořčě noříeše slzy z svú jasnú očicí,* však tú mukú i tú čticí* jejie srdéčko v ten čásek nerozpáči se za vlásek,* jedno ež* vzdycháše k bohu.	*jakkoliv (<i>přípustk. spojka</i>) * <i>G. du. od</i> očicě (= očička) *úzkostí * ani trochu se nezviklalo * až na to, že
	ř. 2-3 – lomený rým ř. 3-4 – přesah ř. 5-7 - přesah

neologismy:

kot – kácení; *ssov* – shromáždění; *sloň* – slonovina;

vidomný - viditelný

hovoříč; *mučec* – mučitel

citově zabarvená deminutiva:

božec – bůžek, *děvicě* – dívenka; *ručicě*, *líccě*, *očicě*,

hlavicě - hlavička

bělúci - běloučský, *drahúci*, (*přě*)čistúci

patrně dialektismy:

čila – chvíle (srv. *včil*)

zlý – špatný, zpustlý: *zlý dům* – zchátralý dům

● legenda o svatém Prokopu

● Alexandreida

souvětí složitá

...nic ti tak silného* nenie, by toho nemohl dosieci, * ač* budeš mé rady stříeci. *	1H ↓ 2V ↓ 3V	* obtížného * dosáhnout * když (<i>podm. sp.</i>) *řídít se (čím)

Lexikum

už v dřívější době z němčiny: oř – stn. *Ors* *helm, šturm,*
šal – zvuk

z francouzštiny: *kropieř* (fr. *croupière*) – pokrývka na koně

puklieř (fr. *bouclier*) – štít

spalnieř (fr. *espaulière*) – vlněný oděv

synonyma v Alexandreidě:

šturm – *hnánie* – *pohnánie* *boj* – *bezpokoje*

vybrati se na vojnu – *vstáti na vojnu* – *jieti n. vyjít na pole*

běžeti – *hnáti* – *téci*

přiběhnúti – *při hnati* – *přitéci* – *příprnúti se*

záhuba – *pohuba* – *porušenie* – *převratek* *milost* – *láska*

vzácně doložená slova:

dávce – utiskovatel, utlačovatel

kmetič – stařena

náv – podzemní říše stínů, podsvětí → *unaviti* – zabíti

(původní význam)

- Dalimilova kronika

Raději se chci s šlechtnú sedlkú českú smieti
než králevú německú za ženu jmieti.
Vřet' každému srdce po jazyku svému,
a pro to Němkyně méně bude přieti lidu mému.
Němkyni německú čeled bude jmieti
a německy bude učiti mé děti.
Pro to bude jazyka rozdělenie
a inhed zemi jisté zkaženie.